୩

ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆଚରଣ

ପ୍ରଫେସର ଡକ୍ଟର ସଦାଶିବ ମିଶ୍ର

୩.୧ ଉପକ୍ରମ

ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ତାରିଖ ଆମ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ । ସେହିପରି ଜାନୁଆରୀ ଛବିଶ ମଧ୍ୟ ଆମର ଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପର୍ବ । ଏହାକୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦିବସ କୁହାଯାଏ । ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବା ପରେ ଏହି ଦିନ ଆମର ସମ୍ବିଧାନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା । ଫଳରେ ଦେଶର ସାଧାରଣ ନାଗରିକମାନେ ଭୋଟ ଅଧିକାର ବଳରେ ସରକାର ଗଠନ କଲେ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସବୁଠାରୁ ଆଧୁନିକ ଓ ସର୍ବୋତ୍ତମ । ତେବେ ଗଣତନ୍ତ୍ର କହିଲେ ଭୋଟ ଓ ଶାସନ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି ବ୍ୟାପକ । ଆସ, ଏ ବିଷୟଟିକୁ ପଢ଼ି ଗଣତନ୍ତ୍ରର ନୂଆ ନୂଆ ଦିଗ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ।

୩.୨ ବିଷୟ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ଗଳ୍ପ ପଠନ ଦ୍ୱାରା ଆମେ

- ଗଣତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ବୁଝିବା ପାଇଁ ।
- ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ କିପରି ହୁଏ ଜାଣିବା ।
- ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ଆରମ୍ଭ କେଉଁଠାରୁ ହେଲା ଜାଣିବା ।
- ଇଂଲଣ୍ଡର ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ଭାରତର ଗଣତନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ତଫାତ୍ ଅନୁଭବ କରିବା ।
- ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଲେଖକ ଡ. ସଦାଶିବ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଅନୁଭୂତି ସମ୍ପର୍କରେ ଧାରଣା ଆଣିବା ।
- ଇଂଲଣ୍ଡର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଦ୍ୟା ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଗବେଷଣା ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ଲାଭ କରିବା ।

୩.୩ ଲେଖକଙ୍କ ପରିଚୟ

ଡକ୍ଟର ସଦାଶିବ ମିଶ୍ର (୧୯୧୧-୧୯୯୫) ଅର୍ଥନୀତିରେ ପ୍ରଫେସର ଓ ଭାରତରେ ଜଣେ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଭାବରେ ସୁପରିଚିତ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବିଶ୍ୱନାଥପୁରରେ ଜନ୍ମିତ ଡକ୍ଟର ମିଶ୍ର ଥିଲେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର । ବୃତ୍ତି ଲାଭ କରି ସେ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଉଚ୍ଚତର ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ରେଭେନ୍ସା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳପତି ଥିଲେ । ଜଣେ ଦକ୍ଷ ଶିକ୍ଷା-ପ୍ରଶାସକ ଭାବେ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ଥିଲା । 'ଅର୍ଥ ଓ ଧର୍ମାନ୍ତର' ଏବଂ 'ମାତୃପୂଜା ମଣ୍ଡପ' ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ପୁସ୍ତକ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁସ୍ତକଟିପାଇଁ ସେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କୃତ ହୋଇଥିଲେ । ମାର୍କିନ, ପରିକ୍ରମା ଶୀର୍ଷକ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ ପୁସ୍ତକ ଅଛି । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଚନା ସରସ ଓ ଭାବ ଉଦ୍ଦୀପକ ।

୩.୪ ମୂଳ ବିଷୟ

ଆଧୁନିକ ସଂସଦୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଜନନୀ ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍ । ଇଂରେଜୀ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି, ବ୍ରିଟିଶ ଦର୍ଶନ ଏବଂ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ, ଆମେ ସେହି ଧାରାରେ ସଂବିଧାନ ପ୍ରଣୟନ କଲୁ । କ୍ଲେମେଣ୍ଟ୍ ଆଟ୍‌ଲୀ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିଥିଲା । କେତେ ବର୍ଷ ପରେ, ସେ ପଟେଲ୍ ସ୍ମାରକୀ ବକ୍ତୃତା ଦେବାପାଇଁ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ । ଭାରତରେ ସଂସଦୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ର ସଫଳ ହୋଇଛି ବୋଲି ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିଥିବା ବହୁ ଦେଶରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ, ସାମରିକ ଶାସନ, ଏକଛତ୍ରଶାସନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଇଛି । ମାତ୍ର ଭାରତବର୍ଷ ତା'ର ସଂସଦୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଛି । ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ଆମର ରାଜନୈତିକ ଗୌରବ ।

ଏ ସଂବିଧାନର ବିଧିବିଧାନ ସହିତ କେତେକ ଆଚରଣ ବିଧି ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ିତ । ଗଣତନ୍ତ୍ର କେବଳ ଏକ ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ନୁହେଁ – ଏହା ଏକ ସଂଯତ ସଭ୍ୟତା । ଏଥିରେ ଅଛି ନୈତିକ ସୌଜନ୍ୟ । କେତୋଟି ଉଦାହରଣରୁ ଏହା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇପାରିବ ।

ଲଣ୍ଡନ ଡାଉନିଙ୍ଗ୍ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍‌ରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବାସଭବନ । ସେ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍‌ରେ ଅଛି ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ସଦନ । ଦଶ ନମ୍ବରରେ ରହନ୍ତି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ; ଏଗାର ନମ୍ବରରେ ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ (Chancellor of Exchequer) ଏଥିରୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଆସନ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଦ୍ୱିତୀୟ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ଯେଉଁଠାରେ ବସନ୍ତି, ତାକୁ କୁହାଯାଏ ଟ୍ରେଜେରୀ ବେଞ୍ଚ । ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜ ହାତରେ କୌଣସି ବିଭାଗ ରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ଥରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲା, ତେବେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଦରମା ପାଇବେ କାହିଁକି ? ସେହିଦିନଠାରୁ କୁହାଗଲା, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଟ୍ରେଜେରୀର ପ୍ରଥମ ଲର୍ଡ଼ ଏବଂ ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ଲର୍ଡ଼ । ସମାଧାନ ହୋଇଗଲା ।

ଅଟଲୀ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ଡଲଟନ୍ (Hugh Dalton) ଥିଲେ ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ । ଡଲଟନ୍ ଥିଲେ ଲଣ୍ଡନ ଅର୍ଥନୀତି ସ୍କୁଲରେ ଅଧ୍ୟାପକ । ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆୟବ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶେଷଜ୍ଞ । ସେ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ । ପାଠ ପଢ଼ିଲେ । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ହେଲେ । ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କଲେ । ଲଣ୍ଡନ୍ ଅର୍ଥନୀତି ସ୍କୁଲରେ ଅଧ୍ୟାପକ ହେଲେ । ଶ୍ରମିକ ଦଳରେ ଯୋଗଦେଲେ । ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିଲେ । ୧୯୪୫ ମସିହା ନିର୍ବାଚନରେ ଜୟଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।

୧୯୪୮ ମସିହା । ଏ ଲେଖକ ସେତେବେଳେ ଲଣ୍ଡନ୍ ଅର୍ଥନୀତି ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର । ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ । ଏଥିରେ ସ୍କୁଲର ଗୌରବ । ବଜେଟ୍ ଅଧିବେଶନ । ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ ବଜେଟ୍ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବେ । ସେଠାରେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ଅଧିବେଶନ ବସେ ଅପରାହ୍ଣ ଚାରିଟାରେ । ସଭ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କର ବୃତ୍ତି, ବ୍ୟବସାୟ ଶେଷକରି ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟକୁ ଆସନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ ସଭ୍ୟ ଲବିରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଗଳ୍ପ କରୁଛନ୍ତି – ସେଥିରେ ଅଛନ୍ତି ଡଲ୍‌ଟନ୍ ।

ଲଣ୍ଡନରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତିନିଖଣ୍ଡ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ – Evening News, Evening Standard, Star. କାଗଜର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଥାନ୍ତି । ଷ୍ଟାର ପ୍ରତିନିଧି ପଚାରିଲେ, "ଡକ୍‌ଟର ଡଲ୍‌ଟନ୍, ଏଥର ବଜେଟରେ କି ବୋଝ ପଡ଼ିବ ?" ଡକ୍‌ଟର ବଜେଟ୍‌କୁ ଫାଇଲ୍ ବ୍ୟାଗରେ କାଖରେ

ଜାକିଥାନ୍ତି । ଡଲ୍‌ଟନ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ଘଣ୍ଟାକ ପରେ ଜାଣି ପାରିବେ ।" ଷ୍ଟାର୍ ପ୍ରତିନିଧି କହିଲେ, "କ'ଣ ଆଉ ବାକି ଅଛି ? ସେଇ ଧୂମପାନ ଏବଂ ମଦ୍ୟପାନ ଉପରେ ବୋଝ ବଢ଼ିବ ।" ଡଲ୍‌ଟନ୍ କହିଲେ, "ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ, କରିବାକୁ ହେବ ।"

କିଛି ସମୟ ପରେ ଡଲ୍‌ଟନ୍ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟମାନେ ସଦନରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଡଲ୍‌ଟନ୍ ବଜେଟ୍ ଉପସ୍ଥାପନ କଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍ ସେତେବେଳେ ବିରୋଧୀ ଦଳର ନେତା । ଡଲ୍‌ଟନ୍ ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ପଢ଼ିଛନ୍ତି, ଷ୍ଟାର୍ କାଗଜର ସାନ୍ଧ୍ୟ ସଂସ୍କରଣ ଖଣ୍ଡିଏ ସଦନ ଭିତରକୁ ଆସିଗଲା । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍‌ଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସେ ଉଠି, ହାତ ଟେକି କାଗଜ ଖଣ୍ଡିକ ଦେଖାଇଲେ - "ସ୍ପୀକର୍ ମହାଶୟ, ଏ ସଦନର କୌଣସି ସଭ୍ୟ କିଛି ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ, ବାହାରେ ସମସ୍ତେ ବଜେଟ୍‌ର ପ୍ରସ୍ତାବ ପାଇସାରିଲେଣି । ବିଅର୍ ଏବଂ ଧୂଆଁପତ୍ର ଉପରେ ଅତିରିକ୍ତ କର - Additional Taxation on Beer and Tobacco । ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଶିରୋନାମା ଦିଆଯାଇଛି । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍ ଉଠିଲାକ୍ଷଣି ଡଲ୍‌ଟନ୍ ବସି ପଡ଼ିଥିଲେ । ପୁଣି ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଚଳିତ ନ ହୋଇ, ବଜେଟ୍‌ଟି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ିଗଲେ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ପୁଣି ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ, "ଷ୍ଟାର୍ ପ୍ରତିନିଧି ମୋତେ କହିଲେ, ଆଉ କଣ ଅଛି ? ସେଇ ଧୂମପାନ ଏବଂ ମଦ୍ୟପାନ ଉପରେ ତ ବୋଝ ପଡ଼ିବ । ମୁଁ କହିଲି, ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ, କରିବାକୁ ହେବ - ଏତିକି । ଜଣେ ଦାୟିତ୍ୱସମ୍ପନ୍ନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି କହିବା ଉଚିତ ନଥିଲା । ମୁଁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ମୋର ଇସ୍ତଫା ପ୍ରଦାନ କରୁଛି ।" ଆଟ୍‌ଲୀ ଉଠି କହିଲେ, "ମୁଁ ଗଭୀର ଦୁଃଖର ସହିତ ଡକ୍‌ଟର ଡଲ୍‌ଟନ୍‌ଙ୍କ ଇସ୍ତଫା ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ।" "ଏତିକିରେ ନାଟକର ସମାପ୍ତି ହେଲା । କୌଣସି ଆଲୋଚନା ହେଲା ନାହିଁ । ଡଲ୍‌ଟନ୍‌ଙ୍କ ରାଜନୀତିକ ଜୀବନରେ ଯବନିକା ପଡ଼ିଲା ।

ଲଣ୍ଡନ୍ ଅର୍ଥନୀତି ସ୍କୁଲରେ ଅନେକ ଡକ୍‌ଟରେଟ୍ ଛାତ୍ର । ଥରେ ଜଣେ ଇଂରେଜ ଛାତ୍ରବନ୍ଧୁ ଗୋଟିଏ ରବିବାର ଦିନ ତାଙ୍କ ଘରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲି । ବନ୍ଧୁ ଟୋରିଦଳର ସମର୍ଥକ । ଶ୍ରମିକ ସରକାରଙ୍କର କଟୁ ସମାଲୋଚନା କରନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହେବାର ତିନି ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ସବୁ ପଦାର୍ଥର ଅନଟନ । ବିଶେଷତଃ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ । କୋଇଲା ଅଭାବ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ନିଅଣ୍ଟ । ମିଷ୍ଟର୍ ସିନ୍‌ୱେଲ୍ ବିଦ୍ୟୁତ ମନ୍ତ୍ରୀ । ଦିନରେ ଦୁଇଟାଠାରୁ ଛଅଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ହିଟର୍ ବ୍ୟବହାର ନ କରିବା ପାଇଁ ନିବେଦନ କରିଥାନ୍ତି । ଜାନୁଆରି ମାସ । ଭାରି ଶୀତ । ଘରେ ହିଟର୍ ଲାଗିଥାଏ । ବନ୍ଧୁ ସରକାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଘୋର ନିନ୍ଦା କରୁଥାନ୍ତି । ଘଣ୍ଟାରେ ଦୁଇଟା ବାଜିଲା । ହଠାତ୍ ଉଠିପଡ଼ିଲେ । "ସିନ୍‌ୱେଲ୍ ଆମକୁ ଟିକିଏ ଆରାମରେ ବସିବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ ।" ହିଟର୍ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ଏ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶୃଙ୍ଖଳା କେବେ ମୋର ପାସୋରି ଯିବନାହିଁ ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରେ ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । କେଉଁ କେଉଁ ଅଧ୍ୟାପକ କେଉଁ ତାରିଖରେ, କେଉଁ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବେ, ସେ ସବୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥାଏ । ସେ ବିଷୟରେ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ ଏବଂ ଗବେଷଣା ପତ୍ରିକା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଦିନ, ତାରିଖ, ସମୟ, ବିଷୟ-ନିର୍ଘଣ୍ଟ ସବୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଲଣ୍ଡନ ଅର୍ଥନୀତି ସ୍କୁଲର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସିଡ୍‌ନି ୱେବ୍ । ତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଏ ଲେଖକ ସେତେବେଳେ

ଏହି ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର । ସ୍କୁଲକୁ ଆସି ଦେଖିଲି, ନୋଟିସ୍ ବୋର୍ଡ଼ରେ ଲେଖାଯାଇଛି - "ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସିଡ୍‌ନି ୱେବ୍‌ଙ୍କର ଗତକାଲି ପରଲୋକ ହୋଇଯାଇଛି । ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଚାରିଟାବେଳେ ଏକ ନମ୍ବର ପ୍ରଶସ୍ତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଶୋକସଭା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ । ଯାହାଙ୍କର କ୍ଲାସ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଯୋଗଦେବା ଲାଗି ଅନୁରୋଧ କରାଯାଉଛି ।" ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ଛୁଟି ହେବା ତ ଦୂରର କଥା - ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଘଣ୍ଟାର ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସ୍ଥଗିତ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଡକ୍‌ଟରେଟ୍ କରୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ଯେକୌଣସି ଲେକ୍‌ଚର ଶ୍ରେଣୀରେ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରନ୍ତି । ହାରଲର୍ଡ଼ ଲାସ୍କି ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଅଧ୍ୟାପକ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଲେକ୍‌ଚର୍ ଶ୍ରେଣୀରେ ମୁଁ ଯୋଗ ଦେଇଛି । 'ଆଧୁନିକ ଗଣତନ୍ତ୍ର' ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ତିନିଗୋଟି ଲେକ୍‌ଚର୍ ଦେବାଲାଗି ନିର୍ଘଣ୍ଟ କରାଯାଇଛି । ଦିନ, ସମୟ, ତାରିଖ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଛି । ସେ ତିନୋଟିରେ ମୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି । ଦେଖିଛି, କେତେ ଜଣ ମନ୍ତ୍ରୀ, ପୂର୍ବରୁ ଅନୁମତି ନେଇ ଏ ଲେକ୍‌ଚର୍ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ବସିବାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇନାହିଁ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବସନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରାଯାଏ ନାହିଁ । କେହି ତାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପରିବେଶରେ ଏହାର ସାର୍ଥକତା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି ।

ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ସବୁ ଅନଟନ; ବିଶେଷତଃ ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ ପରିଧାନ । ଏଥିପାଇଁ ପଡ଼ି କୁପନ୍‌ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିଲା । ରୋଟି, ମାଂସ, ଦୁଧ, ଅଣ୍ଡା, ଚିନି-ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପାଇଁ ପୃଥକ କୁପନ । ସପ୍ତାହରେ ମାତ୍ର ସାତଗୋଟି ଅଣ୍ଡା ଆଉ ତିନି ବୋତଲ ଦୁଧ । କୁପନ ନଦେଲେ ଦୋକାନରୁ ଜିନିଷ ମିଳିବ ନାହିଁ । ସବୁ ପ୍ରକାର ପରିଧାନ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର କୁପନ । ଆଠଟି ଦେଲେ ହଳେ ଜୋତା; ବାରଟି ଦେଲେ ଗୋଟିଏ ସୁଟ୍; ଦୁଇଟି ଦେଲେ ହଳେ ମୋଜା ଇତ୍ୟାଦି । ପ୍ରତି ତିନିମାସରେ ବିଭାଗୀୟ କର୍ମଚାରୀ ଆସି ଘରେ ତିନିମାସ ପାଇଁ କୁପନ ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଅଫିସକୁ ଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ନାହିଁ । ଧନୀ ଦରିଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ସଂଖ୍ୟାର କୁପନ । ଏଇଥିରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜ । ଲୋକଙ୍କୁ କ, ଖ, ଗ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ ନାହିଁ ।

କୌଣସି ରେସ୍ତରାଁକୁ ଖାଇବା ପାଇଁ ଗଲେ, ଅଢ଼େଇ ଶିଲିଂରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟର ଖାଦ୍ୟ ମିଳିବ ନାହିଁ । (ଏବେ ଶିଲିଂ ଉଠିଗଲାଣି । ପାଉଣ୍ଡକ ଏକ ଶତ ପେନ୍‌ସ କରାଯାଇଛି ।) ଖାଦ୍ୟ ଅନଟନ । ସେଥିପାଇଁ ପଡ଼ିର ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ପାତର ଅନ୍ତର କରାଯିବା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଦେଖିନାହିଁ । ଅଢ଼େଇ ଶିଲିଂ ପାଖ ହୋଇ ଆସିଲେ, ପରିବେଷିକା ସଂକେତ ଦେଇଯିବେ । ଏହିଟି ଗଣତନ୍ତ୍ରର ମୂଳ ବିଚାର । କେହି କେଉଁଠାରେ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟର ଖାଦ୍ୟ ମାଗିଲେ ନାହିଁ । ଏ ଶୃଙ୍ଖଳା ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଲଦି ଦିଆଯାଇନାହିଁ । ଏ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ସମସ୍ତେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ।

ଲଣ୍ଡନରେ ଗୋଟିଏ ଉପନିର୍ବାଚନ ହେଉଥାଏ । ନିର୍ବାଚନ ସଭାକୁ ଯାଇଥିଲି । ଶ୍ରମିକ ଦଳ ପକ୍ଷରୁ ଏ ସଭାର ଆୟୋଜନ । ଡକ୍ଟର ମିସେସ୍ ସମରସ୍କିଲ୍ ଏଥିରେ ପୌରୋହିତ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେ ଶ୍ରମିକ ମନ୍ତ୍ରି ମଣ୍ଡଳରେ ଜଣେ ସଦସ୍ୟା । ଦୁଇ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରମିକ ସରକାର କ'ଣ କରିଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା

କରିଗଲେ । ବିରୋଧୀ ଦଳଙ୍କ ବିଷୟରେ ପଦେହେଲେ ତର୍ଜମା କଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ଦେବାର ଶୈଳୀ ଚମତ୍କାର । ମଝିରେ ମଝିରେ କେହି କେହି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଥାନ୍ତି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମିଳେ ମନକୁ ପାଇଲା ଭଳି ଉତ୍ତର ।

ଶ୍ରମିକ ସରକାର ବ୍ରିଟେନ୍‌ରେ ସାମାଜିକ ନିରାପତ୍ତା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥାନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଲଣ୍ଡନ୍ ଅର୍ଥନୀତି ସ୍କୁଲର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଉଇଲିଅମ୍ ବେଭେରିଜ୍ ଏ ଯୋଜନା ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ସରକାର ଏହା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସରକାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଥିଲା, ଯାହାଙ୍କର ଗୋଟିକରୁ ଅଧିକ ଶିଶୁ ସନ୍ତାନ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅଧିକ ସନ୍ତାନ ପାଇଁ ପୁଷ୍ଟିକର ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ସପ୍ତାହକୁ ଦୁଇ ଶିଲିଂ ଲେଖାଏଁ ଦିଆଯିବ । ସଭାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଲା, ଧନୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଏ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଆଯିବ କାହିଁକି ? ଉତ୍ତର ମିଳିଲା, ଧନୀ ଲୋକମାନେ ଠିକ୍ ଏହି କଥା କହୁଛନ୍ତି । ଯାହାଙ୍କର ଅଭାବ ତାଙ୍କୁ ଦିଅ- ଆମର ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ; ଆମେ ମାଗୁ ନାହୁଁ; ଆମକୁ ନେବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରୁଛ କାହିଁକି ? ସରକାରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତ ଶିଶୁ ସମାନ । ସମସ୍ତେ ଏଥିପାଇଁ ହକ୍‌ଦାର । ଧନୀ ଲୋକେ ନହେଲେ, ଏ ସହାୟତା ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ରିଲିଫ୍ ସାହାଯ୍ୟ ପରି ଜଣାଯିବ । ସମାଜର ନୈତିକ ମାନ ଭାଙ୍ଗିଯିବ । ଯଥାର୍ଥରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଚେତନା । ସଭାରେ କୌଣସି ଉତ୍ତେଜନା ନାହିଁ, ଗଣ୍ଡଗୋଳ ନାହିଁ ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଛାପା ଚିଠି ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଲା । ସେଥିରେ ଲେଖାଅଛି, ମୋର ନାମ ଏବଂ ଭୋଟର ନମ୍ବର । ଭୋଟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ରାସ୍ତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କର ନାମ ଦିଆଯାଇଛି । ଯୋଗ୍ୟତା ଲେଖାଯାଇଛି । ଫଟୋ ଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଦଳର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନିର୍ବାଚନ ଇସ୍ତାହାର ମଧ୍ୟ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ମୁଁ କିପରି ଭୋଟର୍ ହେଲି ? ପରେ ଜାଣିଲି, ବିଲାତରେ ଛଅ ମାସ ବାସିନ୍ଦା ହେଲେ ଭୋଟ୍ ଦେବାର ଅଧିକାର ହୁଏ । ମାତ୍ର କେବେ, କିପରି ମୋ ନାମ ଭୋଟ ତାଲିକାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲା, କଳ୍ପନା କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ, ପ୍ରତି ତିନି ମାସରେ ଯେଉଁ ପଢ଼ି କୁପନ ଦିଆଯାଉଛି, ସେଥିଲାଗି ସରକାରୀ ଖାତାରେ ମୋର ନାମ, ଠିକଣା ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଇଥିବ ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ଭୋଟ୍ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଗଲି । ସେଠାରେ ଚାରିଜଣ ମହିଳା ବସିଛନ୍ତି । ମୋର ନାମ ଏବଂ ନମ୍ବର ପଚାରିଲେ । ଘର ଭିତରକୁ ବାଟ ଦେଖାଇଦେଲେ । ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସେଠାରେ କୌଣସି ସଂକେତ ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ । ବିଲାତରେ କେହି ନିରକ୍ଷର ନାହାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କର ନାମ ପଢ଼ି ପାରିବେ । ସଙ୍କେତର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।

ଭୋଟ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅଳ୍ପ ଲୋକ, ଭିଡ଼ ନାହିଁ । ପାଟି ତୁଣ୍ଡ ନାହିଁ । ଭିତରେ ଭୋଟ ଦେଇ ବାହାରି ଆସିଲି । ଜଣେ ମହିଳା କହିଲେ, ଧନ୍ୟବାଦ ! ମୁଁ ୧୯୪୬ ମସିହା ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର ମାସରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ିଥିଲି-ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ । ସେ ଦିନ ଲଣ୍ଡନ୍‌ରେ ଭୋଟ ଦେଇ ଫେରିଲାବେଳେ ମୋର ମାନସପଟରେ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା - ଭାରତକୁ ଫେରିଲେ, ଏହିପରି ଶାନ୍ତ, ଶିଷ୍ଟ, ସଂଯତ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିବି ନିର୍ବାଚନ ସଭା; ଆଉ ସେହିପରି ଅନାବିଳ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ଭୋଟକେନ୍ଦ୍ରରେ ଭୋଟ ଦେଇ ଉପଲବ୍ଧି କରିବି ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସାର୍ଥକତା ।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ :

ସୋସାଲିଷ୍ଟ - ସମାଜବାଦୀ

ଯବନିକା - ଶେଷହେବା

ଅନଟନ - ଅଭାବ

ଲେକ୍‌ଚର୍ - ଭାଷଣ,

ଅନାବିଳ - ସ୍ୱଚ୍ଛ, ପରିଷ୍କାର

୩.୫ ପ୍ରବନ୍ଧଟିକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ

ସାଧାରଣତଃ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟକୁ ନେଇ ପ୍ରବନ୍ଧ ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ରଚିତ ହୋଇଥାଏ, ଯଥା - ଉପକ୍ରମ, ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ଉପସଂହାର । ଏହି ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ନେଇ ତୁମେ ପଢ଼ିଥିବା ପ୍ରବନ୍ଧର ବିଷୟକୁ ବୁଝିବା ।

ସଂସଦୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସଫଳତା ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସାରା ବିଶ୍ୱକୁ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଇଂଲଣ୍ଡ ସଭ୍ୟତାର ଅବଦାନ । ସେଥିପାଇଁ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ସଂସଦୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଜନନୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । ଆମ ଦେଶ ଭାରତ ଦୀର୍ଘ ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ଇଂରେଜ ଶାସନାଧୀନ ଥିବାରୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି ସହ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାପରେ ରାଜତନ୍ତ୍ର ଶାସନ, ଏକଛତ୍ର ଶାସନ ବା ସାମରିକ ଶାସନ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନ ପ୍ରଣୟନ କରାଗଲା ଓ ତାହାକୁ ଆଧାରକରି ରାଷ୍ଟ୍ର ପରିଚାଳିତ ହେଲା । ଆମ ସହିତ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥିବା ପାଖ ପଡ଼ୋଶୀ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ନାନା ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଦେଖା ଦେଇଛି । ମାତ୍ର ଭାରତ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଗାରିମାକୁ ବଜାୟ ରଖିଛି । ଆମପାଇଁ ଏହା ଗୋଟିଏ ଗୌରବର ବିଷୟ । ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରେ କ୍ଲେମେଣ୍ଟ ଆଟଲୀ ଥିଲାବେଳେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେ ଭାରତ ଆସି ଭାଷଣ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆମ ଦେଶର ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ସଂସଦୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସଫଳତାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ ।

ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତମ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଏଥିରେ ଆଇନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ଶାସନ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନ ବା ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଶାସନ ଚାଲେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନ ଓ ଅନେକ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଇଛି । ଏହାବ୍ୟତୀତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଆଚରଣ ମଧ୍ୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ମୂଳାଧାର ଭାବରେ ରହିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ଅତି ସରଳ ଓ ସାମାନ୍ୟ । ସାଧାରଣ ଶିଷ୍ଟାଚାର, ନୈତିକ ସୌଜନ୍ୟ ଭଳି ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ଶାଶ୍ୱତ ଗୁଣାବଳୀ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରଦ କରିଥାଏ । ଏହା ପୁଣି କେବଳ ଶାସନ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଆଶା କରାଯାଏ ତା ନୁହେଁ, ସାଧାରଣ ନାଗରିକମାନଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଆଶା କରାଯାଏ ।

ବିଷୟବସ୍ତୁ : ଉପକ୍ରମ ଅଂଶରେ ଯେଉଁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆଚରଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉତ୍‌ଥାପିତ ହେଲା, ତାହାର କେତୋଟି ଉଦାହରଣ ଲେଖକ ନିଜ ଇଂଲଣ୍ଡ ଅନୁଭୂତିରୁ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । (କ) ସଂସଦରେ (ଖ) ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ (ଗ) ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ (ଘ) ନିର୍ବାଚନ ସଭା ଓ (ଙ) ଭୋଟଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସେହି ଆଚରଣର ପ୍ରତିଫଳନ ଦର୍ଶାଇ ଲେଖକ ତାଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟକୁ ବଳିଷ୍ଠ କରିଛନ୍ତି ।

(କ) ବଜେଟ ଅଧିବେଶନ ବସିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ଡଲଟନ୍ ଓ ଅନ୍ୟ ସଦସ୍ୟମାନେ ସଂସଦ ଭବନ ବାହାରେ ଖୁସି ଗଳ୍ପରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ଗଳ୍ପ ଛନ୍ଦରେ କେହି ସାମ୍ବାଦିକ କହିଥିଲେ, ଧୂମପାନ ଏବଂ ମଦ୍ୟପାନ ଉପରେ ଟିକସ ବଢ଼ିପାରେ । କଥା ଲହସରେ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଟିରୁ ବାହାରିଗଲା, 'ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ କରିବାକୁ ହେବ ।' କଥା ସେଇଠି ସରିଲା । ଅଧିବେଶନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବାରୁ ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଡଲଟନ୍ ବଜେଟ ଆଗତ କରୁଥିବାବେଳେ ହଠାତ୍ ବିରୋଧୀ ଦଳ

ନେତା ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖବର କାଗଜ ଦେଖାଇ ବାଚସ୍ପତି ମହୋଦୟଙ୍କୁ କହିଲେ, ସଂସଦର ସଭ୍ୟମାନେ କିଛି ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ, ବାହାରେ ସମସ୍ତେ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତାବ ପାଇସାରିଲେଣି । ବିଅର ଓ ଧୂଆଁପତ୍ର ଉପରେ ଅତିରିକ୍ତ କର ।'

ବିରୋଧୀ ନେତା ଚର୍ଚ୍ଚିଲ କହିବା ଦେଖି ଶିଷ୍ଟାଚାର ରଖି ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ଡଲ୍‌ଟନ୍ ବସିପଡ଼ିଥିଲେ । ସେ ପୁଣି ଠିଆହୋଇ ଅବିଚଳିତ ଭାବରେ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତାବ ପଢ଼ିଲେ । ତାହା ଶେଷ ହେବା ପରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ଅଭିଯୋଗର ଉତ୍ତର ଦେଇ ସାମ୍ବାଦିକଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ଆଳାପ ବିଷୟରେ କହିଲେ । ଶେଷରେ କହିଲେ, ଜଣେ ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ପନ୍ନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି କହିବା ଉଚିତ ନଥିଲା । ତାପରେ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥିଲେ । ଇସ୍ତଫା ଦେବା ତାଙ୍କର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆଚରଣ । ସରକାର ଯାହାକିଛି ପଦକ୍ଷେପ ନେବେ ପ୍ରଥମେ ସଂସଦରେ ତାହା ଗୃହୀତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ପରୋକ୍ଷରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଡଲ୍‌ଟନ୍ ସଂସଦର ଗାରିମା ନଷ୍ଟ କରିବା କଥା ଅନୁଭବ କରି ତ୍ୟାଗପତ୍ର ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଆଉ ରାଜନୀତିକୁ ମଧ୍ୟ ଫେରିଲେ ନାହିଁ ।

(ଖ) ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆଚରଣର ଦୁଇଟି ଅଭିଜ୍ଞତା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ଲେଖକ । ଜଣେ ସହପାଠୀଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷାକରି ସେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । ଦେଶରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ସଂକଟ ଦେଖାଦେଇ ଥାଏ । ଶକ୍ତି ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ସିନ୍‌ୱେଲ ଦିନ ଦୁଇଟାରୁ ଛଅଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁମ୍ ହିଟର ବ୍ୟବହାର ନ କରିବା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରିଥାନ୍ତି । ଶୀତ ପ୍ରବଳ ହେଉଥିବାରୁ ଲେଖକ ଖାଇ ବସିଥିବା କୋଠରୀରେ ମଧ୍ୟ ହିଟର ଲାଗିଥାଏ । ବନ୍ଧୁ ଏ ନିୟମର ଘୋର ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଘଣ୍ଟାରେ ଯେମିତି ଦୁଇଟା ବାଜିଲା ସେ ଉଠିପଡ଼ି ହିଟର ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ଧରପଗଡ଼, ତଲାସୀ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବରେ ସରକାରଙ୍କୁ ସହଯୋଗ କରିଛନ୍ତି । ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିରୋଧୀ ମତକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟମତ ପ୍ରତି ସହନଶୀଳ ହୋଇ ବିଚାର କରବା ଓ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଉତ୍ତମ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆଚରଣ ।

ସମାଜରେ ଥିବା ଧନୀ-ଦରିଦ୍ରର ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା ବଦଳାଇ ସମାନତା ଅଣାଯାଇପାରେ ଏହା ଲେଖକ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଇଂଲଣ୍ଡ ଆର୍ଥିକ ସଂକଟ ଦେଇ ଗତି କରୁଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ପଡ଼ି କୁପନ୍‌ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିଲା । ଲୋକଙ୍କୁ କ,ଖ,ଗ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ନ କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ କୁପନ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ହୋଟେଲରେ ଖାଇଲେ ଅଢ଼େଇ ଶିଲିଂରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟର ଖାଦ୍ୟ ମିଳିବ ନାହିଁ । କେହି ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟର ଖାଦ୍ୟ ମାଗୁ ନଥାନ୍ତି । କି ଏହାକୁ ଲଦିଲା ଭଳି ଅନୁଭବ କରୁନଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତ ନାଗରିକ ସମାନ - ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ନିୟମ ମଧ୍ୟ ସମାନ । ଏହା ଗଣତନ୍ତ୍ରର ମୂଳ କଥା ।

(ଗ) ନୀତି ବା ନିୟମ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେଲାପରେ ତାହାକୁ ଯେକୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପାଳନ କରିବାକୁ ଶିଖିବା ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଆଚରଣ । ଲେଖକ ଲଣ୍ଡନ ଅର୍ଥନୀତି ସ୍କୁଲର ଗବେଷଣା କଲାବେଳେ ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାଙ୍କ ପରଲୋକ ହେଲା । ଅନୁଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଥିରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଗଲା ନାହିଁ କି ସେଦିନ ଛୁଟି ମଧ୍ୟ ଘୋଷିତ ହେଲା ନାହିଁ । ପାଠପଢ଼ା ଯଥାବିଧି ଚାଲିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଶୋକସଭା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା ଓ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସେହି ସମୟରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା ନାହିଁ କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କୁ ସଭାରେ ଯୋଗଦେବାପାଇଁ

ଟିପ୍ପଣୀ

ଅନୁରୋଧ କରାଗଲା । ନିୟମ ପାଳନରେ ସମସ୍ତେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ । ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆଚରଣର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲେଖକ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ପ୍ରଫେସର ଲାସ୍କି ଯେଉଁ ପିରିୟଡ଼ରେ 'ଆଧୁନିକ ଗଣତନ୍ତ୍ର' ବିଷୟରେ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତି, ସେଦିନ ଇଂଲଣ୍ଡର କେତେଜଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅନୁମତି ନେଇ କ୍ଲାସରେ ଆସି ବସିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ ବେଞ୍ଚରେ ସେମାନେ ବସନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମଧ୍ୟକୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ଅଣାଯାଏ ନାହିଁ କି କେହି ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

(ଘ) ନିର୍ବାଚନ ସଭାରେ ମଧ୍ୟ ଶିଷ୍ଟ ଆଚରଣ ଲେଖକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଶ୍ରମିକ ସରକାରଙ୍କ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ଭାଷଣରେ ସରକାର କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥାନ୍ତି । ବିରୋଧୀ ଦଳ ବିଷୟରେ ପଦେ ହେଲେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ ନାହିଁ । କେହି ଜଣେ ଶ୍ରୋତା ଧନୀମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଗରିବଙ୍କ ସୁବିଧା ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ପଚାରିବାରୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟ ବୁଝାଇ ଦେଲେ ଯେ ସରକାରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ । ସମସ୍ତେ ସମାନ ଭାବରେ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ହକ୍‌ଦାର । ଧନୀ ଲୋକେ ନ ଦେଲେ ଏ ସହାୟତା ଅଭାବୀଙ୍କୁ ରିଲିଫ ସାହାଯ୍ୟ ପରି ଜଣାଯିବ । ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଗୌଣ ଭାବ ଆସିବ । ଫଳରେ ସମାଜର ନୈତିକ ମାନ ନଷ୍ଟ ହେବ । ଏହା ଜାତି ପାଇଁ କ୍ଷତିକାରକ ।

(ଙ) ପରିଶେଷରେ ଲେଖକ ଇଂଲଣ୍ଡର ଭୋଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସରଳତା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଲେଖକ ଭାରତୀୟ ପୁଣି ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଅଛନ୍ତି । ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରି ଦିନେ ଡାକରେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ଭୋଟ ପତ୍ର ଆସିଲା । ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ନାମ, ଭୋଟର ସଂଖ୍ୟା ସହ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ନାମ, ଯୋଗ୍ୟତା, ଦଳର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନିର୍ବାଚନୀ ଇସ୍ତାହାର ସହ ଭୋଟ କେନ୍ଦ୍ରର ରାସ୍ତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଲେଖକ ଜାଣିଲେ ଇଂଲଣ୍ଡନର ଛଅମାସ ରହିଲେ ଆପେ ଆପେ ଭୋଟର ତାଲିକାରେ ନାମ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯାଏ । ଲେଖକ ଭୋଟ ଦେବାକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ଭିଡ଼ ନଥିଲା କି ଗହଳି ନଥିଲା । ଭୋଟ କାଗଜରେ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ନାମ ଥିଲା ଚିହ୍ନ ନଥିଲା, କାରଣ ନାଗରିକମାନେ ଶିକ୍ଷିତ, ସେମାନେ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ନାମ ପଢ଼ି ଭୋଟ ଦେଇପାରିବେ । ଭୋଟ ଦାନର ଏ ସରଳ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟ ଦେଶର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆଚରଣ ।

ଉପସଂହାର: ପ୍ରବନ୍ଧର ଉପସଂହାର ଅଂଶଟି ଅତି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ । ଲେଖକ ଆକସ୍ମିକ ଭାବେ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଶେଷ କରିଛନ୍ତି । ଲେଖକ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଥିଲାବେଳେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥିଲା । ଦେଶ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନ ପଦ୍ଧତି ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ତେଣୁ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆଚରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଭିଜ୍ଞତା ହୋଇଥିଲା ସେଥିରୁ ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲେ ଯେ ଭାରତକୁ ଫେରି ସେ ସଂସଦଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ସାଧାରଣ ଜନଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏଭଳି ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଆଚରଣ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ । ଏଭଳି ସକାରାତ୍ମକ ଭାବ ନେଇ ପ୍ରବନ୍ଧ ସମାପ୍ତ ହୋଇଛି ।

୩.୬ ପାଠାନ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ (ଦୀର୍ଘ)

I. ଗଣତନ୍ତ୍ର କେବେଳ ଏକ ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ସଂଯତ ସଭ୍ୟତା । ଏଥିରେ ଅଛି ନୈତିକ ସୌଜନ୍ୟ - ଲେଖକଙ୍କ ଏହି ଉକ୍ତିର ପ୍ରମାଣ ଦିଅ ।

II. ଇଂଲଣ୍ଡ ରହଣି କାଳରେ ଲେଖକଙ୍କ ଅଭିଜ୍ଞତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

III. ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଭୋଟ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖକଙ୍କ ଅଭିଜ୍ଞତା ପ୍ରଦାନ କର ।

IV. ଇଂଲଣ୍ଡ ଅର୍ଥନୀତି ସ୍କୁଲରେ ଗବେଷଣା କରିବା ସମୟର ଲେଖକଙ୍କ ଅନୁଭୂତି ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ପାଠାନ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ (ସଂକ୍ଷିପ୍ତ)

i) ଭାରତର ରାଜନୀତିକ ଗୌରବ କ'ଣ ?
ii) କେଉଁଟି ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ଶାଶ୍ୱତ ଗୁଣ ?
iii) ଭାରତ ସଂସଦୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ର କେଉଁଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ?
iv) ଇଂଲଣ୍ଡରେ କେତେ ମାସ ରହିଲେ ଭୋଟ ଅଧିକାର ମିଳେ ?
v) ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଠିଆ ହେବାରୁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ବସିଲେ କାହିଁକି ?
vi) ଅର୍ଥନୀତି ସ୍କୁଲରେ ଶୋକସଭା ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ହେଲା କାହିଁକି ?
vii) ବ୍ରିଟିଶ ଦର୍ଶନ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ କ'ଣ ?
viii) ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଭୋଟ କାଗଜରେ ଦଳୀୟ ଚିହ୍ନ ନଥାଏ କାହିଁକି ?
ix) ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ଇସ୍ତଫା କାହିଁକି ଦେଲେ ?
x) ସହପାଠୀ ବନ୍ଧୁଙ୍କ କେଉଁ ଆଚରଣରେ ଲେଖକ ଖୁସି ହେଲେ ?
xi) ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭୋଟ ପ୍ରଚାର ଲେଖକଙ୍କୁ କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗିଲା ?
xii) ଲେଖକ କ'ଣ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲେ ?

୩.୭ ବିଷୟ ବୋଧଗତ ପ୍ରଶ୍ନ

ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଠିକ ଉତ୍ତର ବାଛି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।

କ) ଲଣ୍ଡନ .... ରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବାସଭବନ ।
(ଡାଉନିଙ୍ଗ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ, ପାର୍କ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍, ମଲ୍ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍)

ଖ) ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଯେଉଁଠାରେ ବସନ୍ତି ତାକୁ .... କୁହାଯାଏ ।
(ଟ୍ରେଜେରୀ ବେଞ୍ଚ, ମନ୍ତ୍ରୀ ସଦନ, ସାଧାରଣ ସଦନ)

ଗ) ଅଟ୍ଲୀ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ .... ଥିଲେ ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ ।
(ଡଲ୍ଟନ୍, ଚର୍ଚ୍ଚିଲ, ସିନ୍‌ୱେଲ)

ଘ) ଲଣ୍ଡନରୁ ସଂଧ୍ୟାରେ .... ଖଣ୍ଡ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ।
(୨ଖଣ୍ଡ, ୩ଖଣ୍ଡ, ୭ଖଣ୍ଡ)

ଙ) .... ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ ।
(ଚର୍ଚ୍ଚିଲ, ହାରଲ୍ଡ ଲାସ୍କି, ଅଟ୍ଲି, ଡଲ୍ଟନ୍)

୩.୮ ବିଷୟ ବୋଧଗତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରମାଳା

କ) ଡାଉନିଙ୍ଗ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ   ଖ) ଟ୍ରେଜେରୀ ବେଞ୍ଚ   ଗ)ଡଲ୍ଟନ୍
ଘ) ୩ଖଣ୍ଡ   ଙ) ହାରଲ୍ଡ ଲାସ୍କି

●●●